

ւիրել մասնագէտները եւ Հայաստանի տնտեսական իշխանութեանց ուշադրութիւնը հայկական լեռնատնիկների ուսումնասիրութեան եւ արդիւնաբերական չափագործման անհրաժեշտութեան վրա: Մինչեւ այժմ, սակայն, այս ուղղութեամբ որեւէ արձագանգ չլսեցինք: Հայաստանի տնտեսական հիմնարկութիւնները Ղափանի պղնձահանքերի յատկանական «ճեղքւածք»-ներից աչք չեն բռնում եւ լեռնատնիկներով զբաղւելու գլխաւ չունեն, իսկ արտասահմանում... Արտասահմանում էլ ո՞վ է իրապէս հետաքրքրուում Հայաստանի տնտեսական արժէքներով եւ ո՞վ է ծանօթ Հայաստանի բնական հարստութիւններին, որ կարողանայ ըմբռնել պ. Աղաբարեանի յարուցած խնդրի կարեւորութիւնը:

Եւ մեղադրել էլ դժւար է. արտասահմանի հայ մասնագէտը, արհեստական կերպով կտրւած Հայաստանից, ուղեւոր էլ չի կարող նւիրել Հայաստանի բնական հարստութիւնների ուսումնասիրութեան: Դժբախտաբար, Հայաստանից էլ ոչ մի լուրջ ջանք չի թափւում դադարեցնել հայ բարձրորակ մասնագէտ ուժերը լծելու հայրենիքի շինարարութեան գործին: Եւ ահա պ. Աղաբարեանի պէս ձեռնհաս մասնագէտներ, Հայաստանը խորապէս ուսումնասիրած, հայ երկրին ու ժողովուրդին անվերապահ կերպով նւիրւած գործիչներ դատապարտւած են իրենց գիտութիւնը, փորձառութիւնն ու շինարարական և-սանդղ տրամադրելու օտար երկրների: Անհունօրէն ցաւալի մի վիճակ:

Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, 13 փետր., Նոր-Ջուղա

Թեհրանի «Վերածնունդ» թերթի յուն. 29-ի թւում պ. Արամ Երեմեանը ստորագրել է մի յօդւած՝ «Ո՞րն է հայերէն առաջին տպագիր պիէսը» խորագրով: Ու գտնում է, որ հայերէն առաջին տպագիր թատերգութիւնը 1821 թ. Կալիաթայում հրատարակւած «Խաբաղիմայ Դժոգութեան»-ն է՝ այսինքն՝ նոյն երկը, որի մասին մենք, ղեռնացեալ յուլիսին, մէկ ուսումնասիրութիւն էինք ուղարկել «Վէմ»-ի Ա. թիւ համար եւ որ լոյս տեսաւ «Վէմ»-ի Բ. (Նոյեմբ. - Դեկտ.) թւում:

Մեր նպատակը չէ քննադատութեան ենթարկել պ. Երեմեանի հաղճապ գրած յօդւածը եւ կամ բանախօսի սկսել նրա հետ: Բայց զանազան թիրիմացութիւններից խուսափելու համար՝ հարթելու ենք մերկայանելու նրա մէկ կարծիքը, որ զբաղւած թատերի տեղաբաշխման միջոցաւ անթոյլատրելի է:

Խնդրը հետեւեալն է.՝ Պ. Երեմեանը իր յօդւածի ներքեւ գրել է գրութեան թւականը՝ «Մեպտեմ. 1933 թ.», միաժամանակ յայտարարելով, որ «Խաբաղիմայ»-ի «հազարագիւտ մի օրինակն այժմ գտնուում է Նոր - Ջուղայում գրաւէր Մարտիրոս Արզաբեանի մօտ, եւ սրն այնքան ազնուութեամբ պիէսը գրեց մեր (այսինքն՝ իր) տրամագրութեան ներքոյ»:

Յաւով պիտի նկատենք, որ պ. Երեմեանը իրեն թոյլ է տւել մի վատ կեղծիք, որ բնաւ վայել չէ ազնիւ մարդու, առաւել եւս մի մարդու, որ, յամենայն դէպս, զբաղւած որոշ անցեալ ունի: Սերանով կարականապէս յայտարարում ենք, որ պ. Երեմեանը իր այդ յօդւածը չէր կարող գրած լինել 1933 թ. Սեպտեմբերին, այլ գրել է շատ ուշ: Որովհետեւ...

1.- Պ. Երեմեանը, իրեն հաւատողների վկայութեամբ, այն մարդկանցից է,

որ թանաքը դեռ չչորցած, տպարան կը վաղի՝ իր գրածն իսկույն ստապրել տալու համար: Արդ, ի՞նչպէս պատահեց, որ նա 1933թ. սեպտեմբերից մինչեւ 1934 յունւար, այսինքն՝ ամբողջ 5 ամիս, համբերեց, այն էլ, մանաւանդ, երբ մի կարեւոր գիւտ — Հայ թատերադրութեան սկիզբը — պիտի աւետէր աշխարհին:

2.— Իբր իսկ յայտարարութեամբ՝ գիրքը ստացել է պ. Մ. Արզաբեանից: Բայց... պ. Արզաբեանը գիրքը «սպանդութեամբ» նրան շնորհել է այս տարւայ ծննդեան շաբաւայ մէջ, այսինքն՝ 1934 թ. յունւար ամսի սկիզբը: Ուրեմն, ի՞նչ հրաշքով պ. Երեմեանը կարողացել է 1933 թ. սեպտեմբերին օգտագործել մի գիրք, որ իր ձեռքն է ընկել 1934 թ. յունւարին:

3.— Պ. Երեմեանը 1933 թ. սեպտեմբերին Զուգա դեռ հասած էլ չէր. նա եկել է հոկտեմբերին (20 կամ 21-ին): Հասաւ ուրեմն, հոկտեմբերին Զուգա ոտք դրած պ. Երեմեանը ի՞նչ հրաշքով կարողացել է սեպտեմբերին — երբ ինքը երեւի դեռ Խորհրդային Դրախտում Պարսկաստան անցնելու մտքով էր տառապում — Զուգայում, պ. Մ. Արզաբեանից գիրք ստանալ եւ յօդած գրել:

Հանելուկը մեզ համար պարզ է. պ. Երեմեանը փորձել է գրական մի վառ գործ կատարել, մեր կարծիքով, յատուկ նպատակով: Նա պատրաստում է Հայ թատրոնի պատմութիւնը. ուստի այդ ձևով ցանկացել է ցոյց տալ, որ իր յօդածն իբր թէ աւելի առաջ է գրւած եղել, քան իրագրելիքը, որպէսզի այդ ճանապարհով կարողանայ Հայ թատերգութեան սկզբնաւորութեան գիւտը իրեն վերապահել:

Բայց սաի պոչը կարճ է լինում:*)
Յ. ԻՐԱԶԵԿ

*) Պէտք է ասեմք, որ Յ. Իրագրելի յօդածը մեմք ստացել ենք անցեալ յուլիսի վերջերը, որով խմբագրութեան մօտ էր գտնուում այն, երբ լոյս էինք ընծայում Ա. գիրքը (տես այդ մասին մեր յայտարարութիւնը մոյն գրքի 157 էջում): Տպագրութիւնը ուշացաւ, որովհետեւ ժամանակ պէտք էր լուսանկարները բերելու համար: Հոկտեմբերին իրագրելի յօդածը կարդացւեցաւ Փարիզի Հայ Դրական Ակումբի հաւաքոյթում: ԽՄԲ.

✱

ՎԷՄ ՆԻԻՐՈՂՆԵՐ

— 333 —

Ան. Մահտեսեան, Կիպրոս — Կարապետ Պալեանին, Քրէթէլ:

Հ. Ն. Գազանեան, Եթովպիա — Իր եղբոր՝ Գ. Ն. Գազանեանին, Սիրիա:

Հ. Ն. Գազանեան, Եթովպիա — Իր քեռայր՝ Ս. Թոսունեանին, Սիրիա